

Товариш залишив мене тут, на острові, а сам, сівши в моторний човен, подався в село по всякий надібок: хліб, олію, сірники, сіль.

Людина, котра мріє про самотність, не відає, що чинити зі своєю самотністю, коли її — вволю! Здавалося б, розкошуй, втішайся, але, не звикнувши до самотності, не можеш спершу ні втішатись, ні радіти. Виявляється, до неї треба звикнути. Виявляється, в собі слід виховати смак до самотності, культуру її використання.

Острів був схожий на вітрильник, що плив посеред Дніпра. Мабуть, схожості з вітрильником йому надавали не тільки піщані береги, а й дві довгі коси, що білили серед блакитного простору води. Коси були всіяні черепашками. Чайки, що здавались голубуватими, плавали біля однієї та другої коси і зрідка скрикували. За такої літньої спеки голоси їхні звучали зів'яло, непевно.

Наш намет стояв на березі, поміж верболозів, а рибу ми ловили неподалік зі стовбура верби. Вербка тут опинилась невідомо як — дерева на острові не росли. У річку було закинуто вудочку і два спінінги. До верхка кожного спінінга ми прикріпили по дзвіночку, які озивались мелодійними, сяйливими голосками. Не клювало. Подеколи я діставав із води нехитрі снасті, перевіряв наживку, а потім знову закидав якомога далі від берега.

Зумисне повільним поглядом стежив за небом (наче аж зотлілим, вигорілим від гарячого сонця, від спеки). Блукав очима по лівому берегу, по численних заводях, по заростях очеретів, які вкрили безліч заток, рукавів. Далі вглядався в правий берег, крутий, з жовтої та сірої глини, подекуди порослий лісом. Там, під лісом, горіло вогнище, ледь-ледь бовваніли юнацькі постаті, білили намети. Чи то студентський табір, чи то молодіжне туристське стійбище — важко втямити до пуття.

Ми з товаришем сиділи на цьому острові третій день. Ввечері розкладали багаття, варили юшку, розмовляли. Він мав прекрасний оповідацький хист: лукаво посвічуючи сірими, як равлики, очима, одну за одною дарував мені кумедні оказії зі свого сирітського дитинства, що випало на роки війни, розказував про перебування на шахтах Донбасу, навчання в ремісничому училищі, про парубкування — в позичених штанях і сорочці з чужого плеча. Тепер він працював у якійсь конторі, яка чи то пропагувала, чи то вивчала всілякі народні обряди та звичаї,— тут теж не обходилося без курйозів...

Сухе повітря — хоч би ворухнулось, хоч би повіяв вітрець. Навіть близькість води не освіжала. Після дощової, холодної весни настало палке літо, яке, здавалося, запрагло нарешті відігріти людей, птахів, тварин і рослини, що скучили за теплом. Розморений спекою, я вже був не такий уважний до вудки та до спінінгів і невдовзі задрімав...

Пробудившись і розплющивши очі, я закліпав повіками, примружився: так гостро била, так полум'яніла, наче розпечена магма, поверхня річки. Вже хотів забрести у воду й хлюпнути собі в обличчя пригорщами прохолоди, як раптом почув на протилежному боці острова звук моторного човна. Хто б то міг причалити чи відчалити?

Згодом я побачив, як по річці мчить голубий дюралевий човен із потужним двигуном. Човен узяв курс на правий берег Дніпра. В човні сиділо троє парубійків — засмаглих до антрацитного блиску. В одного на грудях зблискував медальйон на довгому ланцюжку, у другого на шії було пов'язано фіолетову косинку, а третій мав розкішну руду бороду. Ось і всі їхні особливі прикмети, які мені вдалось помітити. Таких хлопців за день по Дніпру пропливає армада, якій нема числа.

Скупавшись, перевірів снасті (на спінінгах було об'їдено гірлянди черв'яків, а до вудки ніяка риба й близько не підпливала). І зловив себе на тому, що з непевною тривогою думаю про той човен, який приставав до острова тоді, коли я задрімав.

Ішов по високій траві, густій і некошеній, що, здавалось, ледь-ледь остуджувала підошви босих ніг. І озирався довкола. Завжди, перебуваючи на Дніпрі, з дивним зачудуванням оглядався кругом себе, намагаючись поглядом увібрати якомога більше простору — і не ближчого, а саме дальшого. Того, що стелився ген-ген по ріці, по заплавах, по чагарниках та очеретах, які стриміли по заводях зеленими отарами; того манливого простору, який добігав до обрію і там, на обрії, ставав невиразним, втрачав свої реальні обриси, повивався туманцем, блакитним серпанком. Осягаючи безмежну далину очима, водночас начебто опановував її своєю душею, і відчуття,— що цей простір, належачи собі, також належить і тобі,— підносило душу, надавало їй об'ємності. Якої? Та чи, мабуть, не рівної одухотвореному дніпровському простору.

Так само я розкошував і тоді, коли навмання, без видимої мети йшов через острівця на протилежний берег.

І справді, острівця наш був схожий на розкрилений легкий вітрильник, який пливе по ріці, пливе — й ніколи не знайде ніякої гавані, пристані!

А скільки таких островів, більших і менших, розкинулось на привільних дніпровських водах, скільки їх плывуть — і так ніколи не дістануться ні до гирла ріки, ні до легендарного козацького моря!.. Бо, може, саме до цього моря вони й верстають свою путь, якій є початок, зате немає кінця?!

Дивний звук почувся, і цей звук змусив мене зупинитись. Може, чайка? Вони літали над островом, опускаючись мало не до самої трави, і якусь мить я стежив, за їхнім польотом, напружуючи слух. Дивний звук не повторився, і я знову рушив, полохаючи метеликів, коників та мурашву, що почманіли від спеки.

І вже коли я ступив на піщаний берег, що ряснів рудими корчами та жилами зогнених верболозів, то дивний звук, народившись неподалік, видався живим стогоном. А може, не стогоном, а скімленням? З дражливим острахом-вболіванням у душі я ступив іще кілька кроків.

У розкуйовдженому гіллі шелюгового куща, вирваного з корінням із землі, лежав собака. Поза його свідчила про повну безпорадність: ноги безвільно відкинуто вбік, морда — на зів'ялому шелюговому листі. Тварина й не поворухнулась, наче й не чула мого наближення. І тільки коли моя тінь упала на піску зовсім близько, собака повів оком, зверненим догори.

Запалене, в кривавому обідку, око почервоніло, пашіло сухим блиском і виражало таку смертельну тугу, що не можна було не перейнятися раптовим болем... Із роззявленої пащі важко висолопився язик, і на його синювато-кумачевому тлі білі гострі ікла світилися коротенькими фосфоричними сірничками, а що в них відбивалося сонячне проміння, то здавалось, що вони мало не горять... Запалене око якусь мить із чисто людською мукою дивилось на мене й жодного разу не кліпнуло.

Якийсь звук, либонь, продирався тварині з горла, бо собака хрипко кашлянув, а вже тоді почулось — переборюючи надсадне дихання — сухе, переривчасте скімлення.

Мабуть, поранений. А може, здихає від якоїсь хвороби. Як же він опинився на острові? Адже ні вчора, ні позавчора тут нікогісінько не було — ми з товаришем обстежили острів і вздовж, і впоперек: і тоді, коли шукали місце для наметів та риболовлі, і тоді, коли збирали паливо для вечірніх і ранкових багать.

Невже собаку привезли оті хлопці, які приставали до острова на голубому дюралевому човні? Думка майнула мимохідь, бо увага моя була прикута до тварини, та вже наступної миті я не сумнівався, що, мабуть,

так і є: собаку, який здихав, хлопці спровадили далі від себе, на дніпровський острівцець, що видавався їм безлюдним.

У скімленні тварини причулись і скарга, і благання. Та чим я міг зарадити, чим порятувати? На піску лежала бляшанка з-під консервів, і я, зачерпнувши води, підніс до роззявленої пащі, став капати потроху на язик. Спершу струмок стікав по шерехатій лопатці язика, та скоро язик здригнувся конвульсивно, і так само конвульсивно здригнулася шия — собака намагався ковтнути рятівну вологу.

А що її в бляшанці вже не було, я хутчій кинувся до річки, відчуваючи лихоманкову, хворобливу радість. І навіть дорікав собі за те, що стояв безпорадно хвилину-другу біля тварини й не відразу здогадався дати пити.

Хіба на фронті тяжко пораненим бійцям не давали води, коли, марячи, вони просили про допомогу? Думка про тяжко поранених бійців видалась мені такою доречною, такою справедливою, що, ллючи воду в пащу собаці, я казав:

— Та пий... Пий же... Пий...

Майже вся вода проливалась на пісок, та все-таки якась дещиця потрапляла і в горло, бо собака вже енергійніше ворушив язиком. Його набрякле червоними жилками око начебто видалось мені не таким стражденним, а бадьорішим.

Знову кинувся з бляшанкою до річки — швидко, немов боявся згайнувати бодай одну мить. І вже веселіше припрошував пити:

— Вода вилікує. Оклигаєш, правда? Ще не таке, либонь, доводилось перетерпіти...

Мабуть, у моєму вдавано веселому тоні була фальш, бо собака поглядав на мене байдужим оком.

Йому, ослаблomu від недуги та спеки, я носив воду доти, поки собака стулив пащу, раз і вдруге клацнувши фосфоричними іклами.

— Ти, мабуть, голодний. Зажди, ось я тобі принесу їсти.

Я сказав "зажди", хоч він і не збирався зводитись, лежачи на зів'ялому шелюговому кущі з тією самою приреченістю. Все ж таки, яка хвороба доконала цю нещасну тварину? Таки доконала, й собака, либонь, був у безнадійному стані — інакше трійко отих парубійків із голубого дюралевого човна навряд чи б викинули його здихати отут, на безлюдному дніпровському острові.

Авжеж, здихати... І коли я біг підтюпцем до намету, а потім так само підтюпцем вертався назад, мене не полишала гірка думка про те, що моя поміч навряд чи вилікує, що собака може здохнути будь-якої миті. І ще в таку задуху, коли сонце пряжить немилосердно, ллючи додолу спеку, як розпечену смолу.

Проте собака вже — відчувши моє наближення — напівпідвів морду й повернув її так, що тепер глянув не одним, а обома очима. Цей рух видався обнадійливим, і я, повеселішавши, всміхнувся.

— Ех ти, бідолахо-пацієнтику...

Дав собаці понюхати ковбасу, а потім одламав шматочок, поклав на язик. Рожева лопатка язика здригнулась, клацнули ікла.

Отак, відламуючи по шматочку, я клав ковбасу прямісінько в пащу, а собака глитав. Щоправда, глитав із перепочинками — в мить перепочинку він опускав донизу морду й дивився десь убік із сухою печаллю в зорі.

— Яка ж у тебе хвороба? — тим часом допитувався я.— Може, сказ?.. Та ні, не сказ, бо інакше ти сам себе намагався б погризти або ж кидався на мене... А чи справді сказ, і ти вже паралізований, і не можеш рухатись? — І сам себе намагався заспокоїти: — Ні, не міг ти захворіти на сказ, інша зовсім у тебе хвороба, правда?

Знову приніс бляшанкою води й поїв собаку — трохи таки потрапило в горлянку, а решта розлилась на пісок.

— Не чума, так?.. Чи, може, вештався в лісі, а там хіба довго захворіти від лисиці чи енота?.. Але ж собаки хворіють на чуму більше восени та взимку, а не в таку пекельну спеку... Та й не захотів би ти своїми вірусами заразити мене, правда? Адже дав закропитись тобі водою, підгодовую...

Собака знову ковтнув шматочок ковбаси, клацнувши іклами. В очах його світився біль — це був ясний, майже прозорий, відкритий біль тварини, який мені видавався мало не людським... Собака був не з дворян-доходяг, що тиняються без прив'язі будь-де, харчуються чим трапиться, можуть пристати до кожного, хто на мить приголубить, кине кусень хліба, покличе за собою. Незважаючи на майже повну безпорадність, на безпомічність, що викликала живе співчуття, собака, однак, зберігав те характерне благородство, яке виказувало в ньому породу. Чи не гончак? Він мав чорно-рябі круп і плечі, чорні плями покривали спину; біліли ноги й запале черево; череп довгастих і широкий, вуха розкішні, трикутної форми. Якого кольору очі? Та, либонь, карі. Хвіст — неначе холодна зброя тих часів, коли воювали на конях і ходили в січі з найрізноманітнішими шаблями. Під еластичною шкірою, покритою короткою шерстю, проступали міцні м'язи.

Можна було собі уявити цього собаку не в такому безнадійному стані, а здорового, сильного, коли він біжить осіннім лугом через сухе, барвисте різнотрав'я, женеться за якоюсь звіриною, котру поклав собі вполювати його хазяїн-мисливець,— скільки ж бо краси й легкості мало бути в тій

натхненній гонитві, скільки природного, тваринного торжества життя, торжества хижої, здорової плоті!

— Агов!

Я звівся на той несподіваний оклик — ген біля намету видніла постать мого товариша, який повернувся з інтендантських мандрів. Угледівши мене, він сягнистими кроками став міряти зелену лугову вереду, над якою мало не видимими хмарами клубочилася спека.

— Ти над чим там гибієш? — іще здалеку пролунав його соковитого тембру голос.— Риба пооб'їдала всю наживку, а тобі хоч би хни...

В його сірих і круглих, як равлики, очах наче аж диміла раптова хмільна досада. Розхристаний до пояса, спітнілий і яскраво-рум'яний від повітря, від літнього дня, від швидкої ходи, він у цю хвилю зовсім не скидався на міського жителя, а швидше на затятого рибалку, який кожну вільну днину віддає річці, вудкам, човну.

— Ти з ким тут? — вирвалось у нього, коли опинився поряд зі мною.

І в цю мить собака, що досі лежав на одному боці й не подавав ніякісіньких звуків, загарчав. Гарчання те, схоже на рик, було тихе, слабке, проте зла погроза пробивалась. А ще наступної миті собака зробив лапами і всім тілом такий рух, наче ось-ось зведеться.

— Собака,— здивовано сказав товариш.

Собака зводився трудно, та все-таки встав на чотири лапи. Вигляд мав жалюгідний і острашливий водночас. Знову загарчав, і коротка шерсть на холці стала дротом. Я не міг повірити своїм очам: невже тварина, яка ледь переводила подих, тварина, яка конала, ось зараз таки звелась? І не просто звелась, а й, маючи мене чи не за хазяїна, силкується захистити від стороннього, від чужого?

— Де ти взяв цього пса? — спитав товариш.— Адже раніше на острові не було нічого.

— Та тут... підкинули з човна.

— Підкинули? Не розумію.— Товариш, не зводячи погляду з собаки, що завмер у погрозливій позі, ступив убік і з якимось надмірним здивуванням поспитав: — Слухай, а що з цим собакою?

— Хворий... Трудно сказати...

— Трудно сказати? Ти тільки поглянь! Та на ньому живого місця нема — хтось висмалив чи вирвав півбока, мало ребра не світять.

І справді... Той бік, яким собака лежав до землі, вдавався суцільною ранною, яка захопила здухвину, частину передньої лопатки. Шерсть облізла, шкіра подекуди також відвисла, відкривши криваве м'ясо. Не можна було без душевного болю дивитись на цю рану, ще зовсім свіжу, яка й не збиралася загоюватись.

— Гончак,— сказав товариш.— Справжнісінький мисливський гончак.

Собака відповів погрозливим риком.

— Спокійно,— сказав я.— Ляж на місце.

Гончак, зрозумівши мою команду, втягнув язик і стулив пащу, шерсть уже не стриміла на холці. Слухняно ліг на землю — й знову пораненим боком на м'яке шелюгове гілля.

— Ховає від сонця,— здогадався я.

— Що? — озвався товариш.

— Бачиш, лягає раною до землі. Щоб сонце не пекло болячку...

— Що ж вони йому заподіяли? — вголос міркував товариш.

— Хто?

— Як хто? Юне покоління, хто ж іще! Оті, що підкинули на острів до нас. Відтарабанили, щоб здихав далі від їхніх очей! — Він вилаявся.— А куди вони попливли?

— Здається, до того стійбища, яке ген-ген на тому березі.

— Треба давати якусь раду,— зі злом сказав товариш.— Треба лікувати.

— Як же лікувати таку рану?

— Не можу я дивитись, як він здихає, чуєш! — раптом закричав на мене.— Може, втечемо з острова, далі від цього нещастя?

— Вгамуйся, чи я раджу тікати?

Товариш з гострим жалем подивився на собаку, який був зовсім байдужий і до нас, і до нашої дражливої суперечки. Вуха йому обвисли, як зів'яле листя евкаліпта.

— Гаразд, але ж не можна стояти склавши руки. В човні щось таки є...

Він повернувся хутко, несучи в целофановому кульку все те, що зумів знайти в своїй похідній аптечці.

— Шкода, ножиць нема,— сказав, опускаючись на коліна перед собакою.— Але йод і стрептоцид такі маємо. Та хіба на таку рану вистачить мого стрептоциду чи йоду? Адже я брав мало, про всяк випадок — чи палець поріжу, чи обпечусь, чи гачком сам себе зачеплю.— І з благальними нотками в голосі мовив до собаки: — Давай повернись на другий бік, візьмемося за твоє лікування.

Собака, либонь, зрозумів прохання, та й товариш обережними рухами долонь намагався перевернути тварину. І я не стояв без діла, теж заходився помагати... І знову перед нами відкрилася страшна суцільна рана. Товариш зле видихнув повітря крізь зціплені зуби.

— Хіба не варвари? Канібали!.. Годилося б рану очистити від піску, від бруду, а як ти її очистиш? Чим? І спирту в нас нема. Промили б легким розчином — і порядок.— І з раптовим невдоволенням гаркнув на мене: — Завпеди треба думати наперед!

— Та хто б міг угадати, що вскочимо в халепу?

— Думати треба!

І я відчув вину, мовби й справді не додумався, не передбачив. Подались на річку не на один день, отже, слід було запастись усім необхідним.

— Спершу промиємо рану водою, а там побачимо... Понесли його, чи що...

Нести не довелось, а тільки допомагали переставляти лапи. Товариш брав пригорщами дніпровську воду, й жива цівка сріблилась поміж його пальців, розбігалась віялом по рані, змиваючи налиплий пісок; смужки і клаптики відмерлої шкіри тріпотіли, короткі шерстинки здригались і лисніли.

Собака, наче не сумніваючись у наших добрих намірах, стояв сумирно, та, либонь, доторки води завдавали болю, й він то сіпався, то шулив тремтячі вуха, то мружив очі.

— Отак, отак,— гомонів товариш.— На фронті собакам ще не таке випадало терпіти. Чи гадаєш, собаки не воювали? Воювали, ще й як, по-геройськи. Може, навіть медалі одержували, хто знає... А ти молодець, терплячий! Може б, і на фронті був серед найвідважніших. Ну, гаразд, а тепер ходімо на сухеньку травичку.

Собака після купання і посвіжішав, і побадьорішав. Одвели тварину від берега поміж шелюгових кущів. Наскубли м'яких пагінців та листя, встелили місцинку.

— Лягай, — наказав товариш, — тільки не на хворий бік, а на здоровий. Хай твоя рана спершу трохи обсохне на сонці.

Собака таки справді відчував наші добрі наміри, бо не гарчав, слухався.

— Геройський ти хлопець,— хвалив товариш, коли собака лежав на м'якій підстилці й косував на нас то одним, то другим оком.— Такі, як ти, зі зв'язкою гранат на боці йшли під німецькі танки. Такі, брате, як ти, міни допомагали шукати. Такі, голубчику, як ти, ворожих шпигунів затримували.

— Але ж це мисливський гончак, здається,— заперечив я,— а не службовий пес. Не вівчарка, скажімо, і не сенбернар, і не дог.

— Багато ти тямиш,— з награною зневагою мовив товариш.— Багато тямиш, а не визнаєш звичайнісінької психотерапії.

— Ну, якщо психотерапія!..

— Авжеж, психотерапія. Чи вважаєш, її можна застосовувати лише на людях, а тварини вже не годяться? Вже такі хоробрі собаки не підвладні психотерапії?

— Підвладні, ще й як,— охоче піддався я на осудливо-грайливий тон товариша.

— Либонь, пора стрептоцидом присипати... Ех, шкода, не взяли спирту! А сухим вином хіба промивають рани? Віднині завжди возитиму з собою спирт, для профілактики... Ну, то давай свою баночку з водою...

В бляшанку, де бовталось трохи на денці води, він накапав йоду з ядуче-жовтого флакончика. Вмочив у той слабкенький розчин віхтик вати й легенько торкнувся рани, провів по ній. А що собака ледь здригнувся, товариш на мить зупинив у повітрі руку з віхтиком, щоб, очевидно, тварина свідомо при звичаїлась до скоєного болю. А потім знову мазнув по рані, розмашистіше — й знову витримав паузу. Вже не озивався, равлики сірих очей зникли у вузькому прижмурі, губи стиснуті обернулись на тонку травинку, зів'ялу й посірілу від спеки. Вмочав віхтик вати в розчин йоду, змащував рану, всім своїм настороженим єством прислухався до тварини,— і я потай дивувався із тієї несподіваної для мене природної віртуозності, яка прозирала в його рухах.

— От бачиш,— майже пошепки озвався товариш.— І змастили болячку. А тепер і стрептоцид наш знадобиться.

Із руденького паперового пакетика брав пучками білий порошок і обачно сіяв на змащену йодом рану. Порошок, розчиняючись у слизі й кров'янистій рідині, що проступила на боці, спершу втрачав білий колір, та чим більше товариш сипав і сипав на рану, тим помітніше, зернистіше білів.

Дивно, я відчував, як у ці хвилини сповнююсь чи то співчуттям, чи зазнаю співпереживання — дарма що ми лікували тварину, а не людину.

— А тепер знімай свою сорочку,— наказав товариш, коли рану було посипано стрептоцидом.

— Навіщо? — не втямив я.

— Ти й справді не годен думати наперед? — В кутиках його уст позбиралися злі зморшки, схожі на їжачків.— А де ж бо інакше ми візьмемо бинтів для нього?

— Щоб перев'язати? — здогадався я й відразу заходився знімати свою світлу лляну сорочку.— Так би й казав...

— А ми так і кажемо! — Товариш спритно роздер сорочку якраз на грудях, і тепер вона обернулась на лляну шматину з двома розтрубами рукавів.— Помагай...

Не без труднощів ми перев'язали поранений бік собаки — його тулуб обкрутили сорочкою так, позв'язувавши рукави вже на спині, що комірець опинився біля самісінької шиї.

— Тепер у твоїй сорочці він дуже схожий на тебе,— не без іронічного захоплення сказав товариш.

— А я без сорочки, мабуть, схожий на нього?..

— Чого ти ображаєшся? — Він одм'як душею, і в очах появилось приязне тепло.— Завжди в біді чи горі слід допомогти своєму другові. Ось ми й допомогли... Бач, він такий красивий, що хочеться й називати твоїм іменем.

І він, лукаво жартуючи, назвав забинтованого собаку моїм іменем. І — дивно — той і справді, либонь, знався на гуморі, бо повернув до нас морду і крутнув хвостом.

— Ось і матимеш тезка! — стримуючи регіт, дошкуляв товариш.—
Адже хто першим прийшов йому на допомогу? Ти! Тепер ви побратими.

— Годі тобі дражнитись,— мовив я, та в душі відчув, що якась частка правди в його щирих жартах таки є.

— А тепер треба захистити його від спеки. Зведемо журінь — палац у стилі рококо.

Отже, далі ми зводили над собакою "палац у стилі рококо": на розкарячкуваті патики, встромлені в пісок, наклали зеленого шелюгового віття. Тепер наш чотириногий пацієнт лежав у тіні, схований від літнього сонця, що стояло в zenіті, шлючи на землю шмальке проміння. Це проміння кусалось, як шершні, й мої плечі, не прикриті сорочкою, стали гарячі, мов черінь.

Товариш сидів на піску, ворухив пальцями ніг, наче збивав із них невидиме полум'я денної спеки.

— Ти коли-небудь бував на полюванні із гончим псом?

— Із гончаком? Доводилось, та не часто.

— Яка розкіш, правда? — Бліда шкіра на його глекоподібному, вилицюватому обличчі раптом заграла відтінками втіхи і захоплення, які були пережиті колись, а тепер яскравим спомином хлюпнули у свідомість.
— Досвідчені мисливці розповідають: є такі гончаки, які знають, де причаївся звір. От інший гончак може метушитись між кущами та деревами, йти навмання, наосліп і, дивись, випадково наполохає і підніме звіра. Такий гончак може пройти мимо звіра, не підніме, той так і зостанеться лежати. Але ж є майстри, які не тільки піднімуть із землі, а й потім переслідують із розумом, із толком... Знаєш, які зайці хитрі, як вони петляють, як вивертаються? Щоб іти за зайцем і читати його карколомні

сліди, потрібні не тільки досвід, нюх і завзяття, а й талант інтуїції, отієї тваринної підсвідомості, про яку ми можемо тільки здогадуватись.

— Інтуїція, підсвідомість...

— А ти ж думав!.. Чуття, нюх!.. Може, наш пацієнт саме з таких? Може, він тонко вміє читати заячі сліди? Може, він гарно йде за красним звіром — вовком чи лисицею? Може, він артист своєї справи, бо в кожній справі насамперед цінуються артисти, митці.

Дивно було вести розмову в таку літню спеку про осіннє чи зимове полювання.

Раптом наш "палац рококо" здригнувся, зашелестів, і мій тезко, зодягнений у мою ж таки сорочку, вибрався на волю. Там, де була рана, сорочка червоніла прямою вже присохлої крові. Собака, вправно перебираючи лапами, спершу ступав неквапно, а далі все хутчій і хутчій — до берега, до води.

— Агов, ти куди? — вражено поспитав товариш.— Бач, оклигав, ожив...

Мені в першу мить не повірилось, що все те відбулось насправді. Собака, ставши на березі передніми лапами на мокрий пісок, ледь-ледь задер морду і завив-заскімлив. Скімлення було розпачливе й тужливе, але, звичайно, могло долинути недалеко. В усякому разі, не могло подолати обшир дніпровської води й долинути до протилежного берега, де в затінку лісу, поміж кущами та деревами, біліло наметами молодіжне стійбище. Те стійбище, яке вечорами і вночі відгукувалось у наших вухах піснями і гітарними переборами.

— Сумує,— стьмянівши поглядом, сказав товариш.

— Може, від болю виє?

— Раніше ж дужче боліло, та не завивав... А тепер — від туги... Бач, очуняв, отямився, тепер уже має силу на тугу...

Так, правда, собака тужив за своїм хазяїном, за тими хлопцями, що привезли його на самотній острівці, щоб здихав на безлюдді. Скімлення то звучало жалібно й тоненько, мовби подзвін павутинки, а то набирало на силі, відлунювало глухою безвихіддю.

— Буває ж! Від нього відреклись, живцем здихати змусили, а він не здатен осягнути людської жорстокості, відплачує за жорстокість незрадливою любов'ю. Вірність! В кого ж тоді вчитись вірності, га?

Хай запитання мого товариша залишиться риторичним, бо що я міг відповісти?

— Врятуємо гончака. Не може бути, щоб не врятували такого породистого пса. А масть яка! Чистокровний! Я на моторці гайну до села, попрошу в лікарні ще деяких ліків — риб'ячого жиру, марганцевокислого калію, бинтів. А не зможу дістати в лікарні, то в колгоспі на зооветпункті, правда? Не відцураємось від твого тезка... Уявляєш, як восени підемо з ним на полювання?.. Ну, я побіг!

Скоро почулось хрипкувате пострілювання мотора, яке все віддалялось — і згасло. Собака, наче отямлений тими механічними звуками, вмовк, а потім став бігати по білій смужці піску над річкою. Бігав повільно, туди-сюди й весь час позирав на безкрай дніпровський простір. У мій бік не дивився. І раптом чи то розчулення, чи то співчуття гострою судорогою пройняло моє тіло, в горлі засудомило, запекло, й очі спалахнули отим болем, який передує сльозам. Зусиллям волі переборов хвилину слабкість...

Слід було навідатись до рибальських снастей, і я став кликати собаку з собою. Він ніяк не реагував на мої прохання, та коли я рушив і вже

йшов по гарячій, шелесткій траві, очманілий від спеки, він таки побіг слідом.

— Ховайся в намет! Хай буде тобі за лікарняну палатку. Зрозумів? Гайда в госпіталь...

Проте він сів біля входу до намету, міцно поставивши білі передні лапи й зовсім по-товариському висолопивши тремтячий віхоть довгого язика. Він був самою лагідністю, слухняністю і доброзичливістю. Кинув йому шматок ковбаси — й скоро ковбаса зникла в ікластій пащі. Я всміхнувся мимоволі: все-таки дивно було бачити, як пасує йому комірець моєї сорочки, що правила за бинт.

По Дніпру — за течією й проти течії — обіч острівця снувало безліч усяких човнів найхимерніших конструкцій. Снували, зостаючись поза моєю свідомістю, та цей звук мотора виділився з-поміж інших своєю наростаючою міццю, і я зацікавлено підвів голову. Справді-бо, цей човен, перетнувши обшир ріки, майже наблизився до острівця і наступної миті тицьнувся носом у пісок зовсім неподалік.

Вправно заглушивши мотор ще за кілька метрів од берега, а потім — напружившись усією доладною постаттю, різким рухом дужих рук — витягнувши човен на пісок, ступила на острівець дівчина у купальнику. Спершу, здається, вона намірилась піти в протилежний бік, та, поглянувши на наш намет, подалась сюди.

Стрункі повні ноги впевнено ступали по каймі піску, яку лизала дрібна хвиля. Ще зоддалік було помітно, що дівчина вродлива, що вона знає про свою вроду, а тому тримається незалежно, вільно. Розпушене житне волосся здригалось на плечах, облямовуючи двома хвилястими контурами кругле обличчя. Пелюстка верхньої губи ледь задерлась угору, надаючи їй обличчю ще й якогось пустотливо-задерикуватого виразу. Та цей задерикуватого-пустотливий вираз наче тонував, наче гаснув у повені саява, яким полум'яніли її очі.

Мовби ввібравши безмір дніпровської блакитної води, мовби переповнившись небесною блакиттю, вони видимими, магічними хвилями тепер випромінювали ті чари літа, які могли, мабуть, вміститись тільки в дівочих очах.

— Альбатрос! — озвалась дівчина.

Та не встигла вона ще й озватись, як собака, що досі непорушно сидів біля намету, моторно звівся і з хворобливою грацією пораненої тварини побіг назустріч. Дівчина опустила навколішки, стала гладити обома долонями — то передні лапи, то шию, то між вухами.

— Господи, а ми всі вже думали, що Альбатрос здох,— сказала дівчина, підійшовши ближче. Собака торкався грудьми її колін і намагався зазирнути в обличчя.— Хто його зодягнув у таку модняцьку сорочку? А ми думали, що на острові нікого нема.

Дивне відчуття — захоплення вродою і водночас ворожості — звідав я в ту хвилину, коли похмуро слухав дівчину. Вона була втіленням краси, дозрілості; свіжою енергією дихала кожна її клітинка.

На шиї, теліпаючись на срібному ланцюжку, блищав медальйон: чоловічий профіль, що нагадував зображення давньоримського легіонера.

— Це ваш собака? — зрештою запитав я непривітно.

— Мій?... Ні, це собака Петра Одарченка, мого товариша. Ми в одній компанії.

— Навіщо хлопці привезли собаку на острів? Що з ним сталось?

— Ну, варили рибальську юшку над багаттям. Ну, випили, борюкались... І перевернули казан із окропом... А тут підвернувся Альбатрос і мало не весь обварився.

— І привезли собаку на острів, щоб тут здох? А чому не спробували рятувати?

— Ніхто вже не мав ніякої надії.— В її голосі не було й тіні вини чи жалю за тим, що так склалось.— Як лікувати? Чим?.. Всім було жалко, що здихатиме в нашому таборі, ось і надумали відвезти сюди.

— Якби тут здохнув, то було б не так жалко?

— Я не винувата,— подзвінкішав її голос, а очі так і промінилися хвилями м'якого, рівного саява.— І якби мені не було жалко, то я не переправилася б сюди. Хоч хлопці й не пускали. Я втекла...

— Переправились глянути, чи він уже здох?

— Але ж Альбатрос не здох! — з притиском заперечила. Й вузька долоня її лівої руки опустилась на шию Альбатроса, тонкі пальці з лакованими нігтями в судомній ніжності м'яшкорили шкіру.— Це ви... піклувались?

Я дістав із води спінінг, оглянув снасть, замість з'їденої наживки начепив свіжу, знову закинув у річку. Так само дістав другий спінінг, насилів на гачки гірлянду черв'яків. І вудку-поплавчанку оглянув. Мої рухи були демонстративно повільні. Волоока дівчина стовбичила за моєю спиною ні в сих ні в тих.

— То хай Альбатрос залишається з вами? — зрештою озвалась дівчина, що вже намірилась іти.— Чи, може, взяти з собою?

— Навіщо? Аби ошпарити окропом собаку ще з другого боку?

Тепер, дивлячись на неї — молоду, вродливу, певну своєї сили і незалежності,— я намагався в свій гнівний погляд вкласти всю зневагу й осуд не так, може, до неї, як до всього їхнього жорстокосердого товариства.

Дівчина, нітрохи не нітячись під моїм поглядом, сказала:

— Але ж собака не ваш, правда?

— А чий? — Від її вбивчої логіки можна було знетямитись.— А чий собака?

— Я ж бо сказала, що Петра Одарченка. А йому подарував батько...

Тут і причалив до берега мій товариш, який нарешті повернувся з села. Ніс човна, залишаючи срібні водяні вуса, м'яко прошерхотів по береговому піску. Припалений шмальким сонцем, його атлетичний торс посвічував синім відблиском, як дамаська сталь. Пасма чуба, схожі на кукурудзяне волоття, од річкового вітерцю зібралися в жмут, що мало не козацьким оселедцем завівся йому за вухо.

— Як твій тезко? — спитав, кинувши побіжний погляд на дівчину.— Живий-здоровий? А ліки я справді-таки дістав у ветеринара, в хаті його, живе над Дніпром...

— Знаєш, як звати мого тезка? Альбатросом...

— Зрозуміло... А звідки ця прекрасна амазонка?

— Я не амазонка,— озвалась дівчина, голублячи вузькою долонею собаку — і шию, й між вухами. Собака задоволено ловив ту ласку й ледь-ледь мружився.

— Й гончак знає вас близько?

— Хіба не видно? — відповіла не без кокетування.

— Шко-о-да-а-а...

— Чому?

— Що серед його знайомих трапляються такі, як ви.

Брови в неї здригнулись ображено, а кутики повних вуст сіпнулись. І чомусь мені стало приємно, що її хоч — трохи вибито з рівноваги — зверхньої й холодної.

— Шкода, що такі трапилися серед його знайомих,— повторив товариш.— І що такі знайомі, покалічивши собаку, привезли здихати на острові.

Товариш зняв ремінь, накинув собаці на шию замість повідця. Тримав кінць ремня в руці, сказав:

— Курс лікування іще не закінчено. Адью, мадам! — розмовляв із нею навмисне грубо.— Й надалі прошу не вторгатись у наші володіння. А коли ще хтось із вашої компанії спробує поткнутись ногою — дістану рушницю з намету.

Рушниці, звичайно, в нас не було.

— Може, ще й атомну бомбу кинете на наші голови? — Тепер вона зовсім позбулася свого показного самовладання, голос тремтів.— Чи нейтронну?

— А може, й нейтронну! Бо від таких, як ви, все живе треба боронити зі зброєю в руках!

Ох, як вона обернулась круто, як вона йшла — мовби гнівний вогненний смерч посувався по білому піску! Собака спробував кинутись навздогін, та товариш міцно тримав за ремінь, приказуючи:

— Тихо, спокійно!.. Тихо, спокійно!

— Чого ти з нею так жорстоко? — докірливо озвався я.— Адже не винна, хлопці у всьому винні. Бач, жаль у серці ворухнувся, дісталася сюди на острів.

— Хай постраждає — страждання піде їй тільки на користь. Та й, може, щось від її страждання перепаде довготелесим лобурям, у яких замість душі — транзистор чи гітара.

— Молоді хлопці, недосвідчені.

— Про який досвід говориш? Такий досвід має бути з дитинства, зі старістю він не приходить... Хіба для того, щоб бути людиною, потрібен досвід?

Човен гримнув мотором і, наче гнаний його злою, сатанинською силою, став стрімко краяти навпіл широкі груди ріки, що розпадались під його ножовою навалою. Човен краяв литво дніпровської води, що голубіла, мерехтіла зайчиками, грала жмурами, світилась переблисками, човен залишав глибоку ножову рану в цій барвистій феєрії, аж поки й не розтанув у мареві біля протилежного берега.

— Тепер вони можуть приплисти сюди цілою варязькою армадою човнів.

— Не думаю.— Крила носа в товариша тремтіли від збудження.— Адже ця дівчина може там сказати, що собака здох. А прощатися з трупом вони не стануть.

— Ти певен у її благородстві?..

— А якщо появляться,— не відповів на запитання,— то зуміємо захистити собаку. Зуміли врятувати — зуміємо й відстояти... Якщо вони потребують уроків честі й моралі — влаштуємо їм такий урок. Бо якщо не ми, то хто ж?.. Якби тільки засвоїли, якби урок не пропав марно.

Діжа золотого сонця (з цієї діжі було вибито днище) поливала варом землю, річку, вітрильник нашого острівця посеред річки. Повітря було таке парке й задушливе, що навіть чайкам трудно давався політ, і вони там і сям табунцями чи самотиною сиділи на воді, погойдуючись човниками, що зоддалік нагадували мініатюрні давньоруські лодії. Ми, сховавшись у наметі, ліниво обідали, мляво перекидались словами й позирали на скунялу течію Дніпра, від якої й не віяло прохолодою. Собака, з'ївши кілька шматків шинки, лежав у кутку на моїх старих джинсах. Подеколи він здригався, розплющував набряклі червоним болем очі й широко позіхав — язик висолоплювався і тремтів, як вогка ганчірка від подиху полум'я. Знову заплющувався, якусь мить дрімав, а далі дроз починав бити його тіло — й він прокидався...

Товаришем оволоділа прострація, якийсь він був аморфний, наче під шкірою, замість дужих м'язів, мав сухий дніпровський пісок, який обтяжує, гне до землі. Я теж почувався не краще — так, наче недавно пережив нервову кризу, яка ще не обернулась видужанням. Не сумнівався в тому, що обоє ми думаємо про одне й те саме: про пригоду з собакою, з дівчиною...

Так-сяк поївши і напившись гарячої кави з термоса, товариш дістав із рюкзака старенького бінокля, з яким не розлучався в своїх поїздках, і, вибравшись із намету, став роздивлятися Дніпро, а найбільше, мабуть,

протилежний берег — темну стіну лісу й ту місцинку під лісом, де розкинулось молодіжне стійбище. Потім повернувся до намету, сховав бінокль до речового мішка, а сам, вклавшись горизнак, задумався.

Наше несподіване мовчання було в'язке й стомливе, як нинішня спека.

Собака знову здригнувся, знову підвів морду і, потремтівши віхтем язика поміж тинків фосфоричних ікол, позіхнув...

— Мабуть, нам пора збиратися,— сказав покусуючи травинку.— Ми надали собаці тільки першу допомогу. Та й не такі ми з тобою спеціалісти зі шкірних захворювань... Бач, як позіхає. А що, як агонія?

— На агонію не схоже.

— Агонія не агонія, та здоровий глузд нам слід мати.

Мовилось про повернення до Києва. На цей самотній острівець ми діставались більше доби, а мріяли про нього мало не весь рік, коли складали плани на майбутню літню відпустку. Саме тут, на безлюдді, товариш збирався розповісти про найдивовижніші оказії зі свого життя, яке було таке багате на пригоди, зустрічі, непорозуміння. Й на тобі: порозкошувавши лише три дні, ми мали збирати своє збіжжя, все рибальське причандаля, яке так довго готували, й повертати голоблі назад, додому.

І все — через скаліченого пса, подарованого нам химерною долею.

Пес мовби нюхом почув, що йдеться про нього, підвів розумну морду свою, пильно поглянув очима — невеликими, з косо прорізнаними повіками, темно-карими. Наче в привітній усмішці забілили білі, міцні зуби. Раз і вдруге вдарив коротким хвостом по підстилці.

— А який тямущий! — зі щирим захопленням вигукнув товариш.— Знає, що йдеться про нього!.. То вирішено? їдемо?

Звівшись, він перемінився, де й поділась недавня апатія, тепер його бронзове від засмаги тіло знову грало веселою, якоюсь злою силою.

Я почувався розгубленим від цього поспішливого наміру, до якого ще не призвичаїлася свідомість. Собака разом із нами вибрався з намету і відбіг убік по смузі сліпучого від сонця піску. Ставши передніми лапами у воду, витягнув шию, задер суху, клиноподібну голову й протяжно завив. Тонке, висяче вухо, звернене до нас, ледь-ледь тремтіло, наче вібрувало. Моторошно було слухати виття тварини, не так перев'язаної моєю сорочкою, як зодягненої в ту сорочку: мовби це був голос болю, що належав химерній собако-людині, чи то людино-собаці.

Гончак скімлив, тупо дивлячись на протилежний кручуватий берег Дніпра, де на узліссі білили намети молодіжного табору.

— За хазяїном тужить,— мовив товариш.— Бач, як буває: за чорну зраду віддячує тільки вірністю, тільки любов'ю.

Обличчя його, спотворене гримасою гніву, стало недобре, погрозливі іскорки заріїлися в золотавих скалках зіниць.

— Вий, вий,— казав не без ревнощів.— Діждешся від них ласки.

Поволі пакували свої речі, акуратно складаючи в човні запаси харчів, одяг, алюмінієвий посуд, намет, рибальські снасті. Мій товариш вдався надивовижу охайним (навіть крихту чи зернину марно було б шукати в його човні, щоб, не припустити господь, не завезлись миші!), а тому кожна річ у нього знала своє тверде місце.

Сонце вже не пряжило так, як ополудні; тепер воно лило потоки скісного проміння, що надавали дніпровським краєвидам акварельної

м'якості. Чайки, ще недавно такі мляві, гостріше перелітали над нашими головами, і в їхніх гортанних скриках чувся голодний азарт. Вода, нагрівшись за день, дихала теплою парою — так, начеб дихала на вас у хліві корова, яка повернулася з поля, яка їсть пашу з жолоба, яку доять у вечірніх сутінках...

Непередаваним смутком віяло від нашого покvapливого збирання... Нарешті товариш узяв закіптюжений казанок і, зачерпнувши води, полив рештки багаття, хоч воно і не курілось, хоч жару в попелі там уже не мало бути.

І весь час собака занепокоєно бігав берегом. Спинявся, обнюхуючи нас, тицяючи носом у борт човна,— й знову біг по білому піску, майже не залишаючи слідів. А то, стомлений, присідав і, витягнувши шию з комірка сорочки, що давно вже забруднилась, неспокійно вглядався в протилежний берег.

Жаль було прощатися з острівцем, на якому провели кілька безтурботних днів. Жаль було прощатися з тими майбутніми днями, які нас тут чекали, обіцяючи вдалу риболовлю, розмови при вечірньому багатті, біблійну цноту дніпровських туманів у досвітню пору. Жаль було розлучатись з островом-вітрильником, що, здається, плив за течією хоч і в часі та в просторі, та все-таки інколи марилося, що поза часом і поза простором.

— Альбатрос! — голосно покликав товариш.— Гайда в човен, їдемо!

Собака, стоячи віддалік на березі, тільки головою повів у наш бік.

— Альбатрос!

Ми кликали, проте гончаків наче хто вуха заліпив воском. Здавалось, він боїться наближатись до спорядженого в дорогу човна. І здавалось, що, дивлячись на кручі протилежного берега, де ясною,

майже прозорою зеленню спалахнув ліс, освітлений надвечірнім сонцем, він весь тремтить — напружено вібує шкіра на грудях, на шиї, на крупі, й так само вібрують передні та задні лапи, і тільки напівопущений хвіст сторожко завмер.

— Бач, не хоче їхати з нами,— здогадався товариш.

Легко підминаючи мокрий пісок босими ногами, він подався берегом до собаки. М'якою ходою своєю й лагідним виразом обличчя намагався засвідчити лише добрі наміри.

— Альбатрос! — кликав ласкавим голосом.— Альбатрос!..

Ще залишалося пройти метрів п'ять-шість, як собака, зважившись, прожогом кинувся у воду і вже наступної миті плів геть від острова. Це було так несподівано, що товариш уляк на місці, а я напівзвівся в човні. Над поверхнею річки видніла тільки задерта голова з приплюснутими вухами та ще білів на шиї комірець моєї сорочки.

— Альбатрос, назад! — закричав товариш.— Вернись!

Я вискочив із човна, біг берегом і теж кричав:

— Альбатрос! Альбатрос!

Розгублені, ми стояли на смузі піску й дивились, як собака віддаляється й віддаляється. Та раптом голова його зникла з поверхні річки. А може, здалось, а може, сонячні яскраві жмури засліпили нам очі? Та не здалось, бо вже скоро — блискача, сяйлива — голова гончака знову випірнула з води.

Собака плів у тому ж напрямку, тільки, можливо, з меншою швидкістю. Йому, слабкому, та плавба давалась нелегко.

— Подався до своїх... до хазяїна...— гіркота прозвучала в тих словах.
— Здогадався, що ми відпливаємо й хочемо забрати з собою.

Товариш зітхнув. І за якусь мить спитав:

— Слухай, ти його бачиш? Бо я не бачу. Зник.

Я також не бачив. Можливо, нам заважав хоровод сонячних жмурів, що танцював на гребінцях хвиль? А може, стомившись, він знову пірнув під воду й ось-ось впливе?

— Не бачу! — розпач дзвенів у лункому голосі товариша. Всією своєю постаттю він тягнувся туди, на середину річки, де щойно виднілась голова собаки.

Мружачись, ми вглядались у дніпровський плін — і марно. Морозець дернув мене по спині, морозець непевного страху.

— Гайда в човен!

Він гарячково завів мотор, і човен, якого я підштовхнув руками і вже скочив на плаву, застояним жеребцем узяв із місця в кар'єр. Очі в товариша, який кермував човном, були гострі, як ножі, й сіріші, ніж будь-коли. Інтуїтивне чуття непоправного війнуло холодом у мою свідомість. Простір води розмотувався перед нами, як сувій, і ми летіли по цьому сувої все далі й далі — в надії, в сподіванні.

Товариш збавив оберти мотора, сказав хрипко:

— Годі... Так далеко він не міг запливти.

То нарощуючи швидкість, то зменшуючи, наш човен став прасувати поверхню Дніпра в різних напрямках. Вода текла голубувато-зеленою

густою плоттю, зрідка траплялись галузина, вирваний жмуток жабурина, а то порожня пляшка, перевернута денцем догори.

— Потонув,— нарешті висловив товариш думку, що сиділа в нашій свідомості.

Та ще якийсь час ми ницяли по воді в марних пошуках.

— Ось тобі й гончий пес... Ось тобі й полювання з гончим псом.

Товариш бубонів наче знетямлений і уникав зустрічатися зі мною поглядом. Пропливали трохи за течією — може, його встигло знести? Повернулись назад до острівця — може, якимось чудом врятувався?.. Острівець самотинно темнів плямкою залитого багаття та ще білозубо всміхався смугою берегового піску.

— Не віряться,— бубонів товариш.— От не віряться — і край.

І справді, хіба можна було повірити в справжність того, що сталося?

Дніпро — вічний, могутній, мовчазний — знав таємницю, але хіба коли він відповідає свої таємниці? І зараз мовчав напруженою течією, мерехтінням зайчиків, заростями очеретів по берегах. Скільки він знає, цей сивий і завжди молодий дідо-всевідо, скільки тримає загадок, приховує драм, не зізнається про нещастя — і, може, в цьому й криється велика мудрість великої ріки?!

А часом не переплив на той берег, до лісу?

Цей здогад пробринів у моїй свідомості чи й справді був висловлений моїм товаришем? Не знаю, а тільки наступної миті човен, ведений дужими руками, з надсадним ревінням долав річковий простір, який на скаженій швидкості здавався твердим, горбкуватим, і човен наче по груддю стрибав, наче по каміняччю підскакував. Мабуть, так мчить в атаку

торпедний катер. Товариш міцно стиснув губи, і на його вилиццях чи піт виступив, чи тремтіли краплини води.

Берег наближався, ліс виростав, намети в затінку дерев збільшувались. Мало не вривавшись човном у пісок, товариш різко загальмував, розвернувся — і тепер ми пливли вздовж пляжу, на якому хлопці з дівчатами грали в м'яча. Точніше, було два натовпи, що підкидали два м'ячі. Крик, вереск, сміх, глухі удари долонь, розпашілі обличчя, пітні, блискучі торси, тугі стегна, гострі груди, жилаві шиї, барвисті плавальні костюми. М'ячі злітали догори, опускались, летіли вбік, зринали свічками, падали сухим листом. На нас ніхто не звернув ніякісної уваги, бо, звісно, хіба мало човнів тут пропливає за день...

Розглядались між дерев, між наметів — собаки ніде не було видно.

Ми вже поминали табір, коли одна з дівчат (чи не ота, що нині припливла на острівце?) безвільно опустила руки, вийшла з гри й довго дивилась нам услід...

Бігли сувої голубувато-зеленої води під нашим човном. Дніпро, вечоріючи, тепер прибрав інших барв, інших відтінків, що стали насиченішими, глибшими, пристраснішими, проте не втратив своєї ясної і світлої життєрадісної снаги... Ген-ген іще білів наш острівцець-вітрильник, та чим довше віддалялись від нього, тим нижче він западав у води дніпровські, танучи на обрії, аж поки зовсім розтанув, зник у вохристому надвечірньому серпанку.

Отже, повертались додому. Сидячи поруч із товаришем, я краєм ока подеколи ловив його твердо окреслений профіль, бачив на зверненій до мене щоці чи то слід від сльози, чи то краплю дніпровської води, кинуту зустрічним вітерцем. Дніпро смеркав, ми їхали в глибину його смеркання, в безмежні надра прозорої печалі, в чарівну пустку літнього світу, який, здається, збіднів на звучання якоїсь дивовижної струни, на якусь неповторну мелодію...